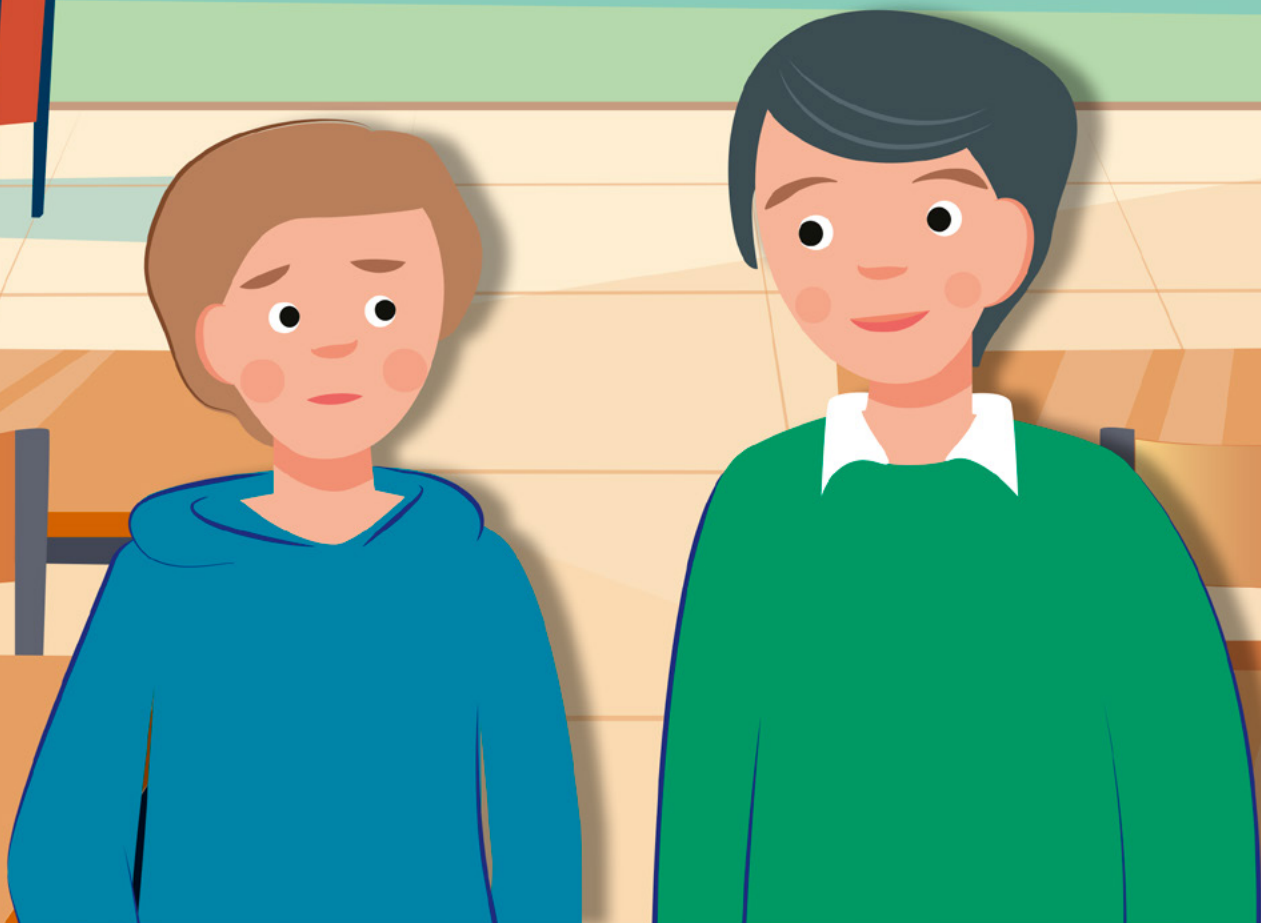

KÄYTÄNNÖN OHJEISTUSTA OPETUSALAN AMMATTILAISELLE

LAPSEEN KOHDISTUNEEN SEKSUAALISEN
HÄIRINNÄN, HOUKUTTELUN JA
SEKSUAALIVÄKIVALLAN ILMETESSÄ

Suojellaan Lapsia
Protect Children

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

ISBN 978-952-7094-73-0

Painos: 1 painos. (.pdf)

Kirjoittajat:

Nina Vaaranen-Valkonen. Toiminnanjohtaja, erityisasiantuntija ja psykoterapeutti, Suojellaan Lapsia ry.
Katariina Leivo. Kehityspsykologian asiantuntija, Suojellaan Lapsia ry.
Anna Ovaska. Lainopillinen asiantuntija ja järjestölakimies, Suojellaan Lapsia ry.

Teoksen nimi:

Käytännön ohjeistusta opetusalan ammattilaiselle lapsen kohdistuneen seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ilmetessä

Julkaisija:

Turvallinen Oulu -hanke, Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut.
PL 17, 90015 Oulun kaupunki

Julkaisuvuosi:

2021

Paino:

Monetra Oulu Oy, Painatuspalvelut

Taitto ja graafinen suunnittelu:

Monetra Oulu Oy, Painatuspalvelut

Suojellaan Lapsia
Protect Children

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

SISÄLLYSLUETTELO

1. Terminologiaa	5
2. Akuutin tilanteen hoitaminen	6
Kun saat tietoosi tapauksen tai epäilyn lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta.....	7
Jos lapsen tai nuoren intiimikuva on jollakin toisella henkilöllä.....	8
Miten toimia, jos saat tietoosi, että lapsen tai nuoren alastonkuva on levinnyt digitaaliseen mediaan?	8
Esimerkkikysymyksiä ammattilaisille.....	9
3. Ilmoittaminen eri tahoille	10
Ilmoitusvelvollisuus.....	10
4. Huoltajien tiedottaminen	12
Huoltajille lähetettävää materiaalia.....	13
Lapsen oireilu, joka viittaa mahdolliseen lisätuen tarpeeseen.....	13
Kirjepohja.....	14
5. Psykososiaalinen tuki ja varautuminen	15
Käytännön keinoja oppilaiden tukemiseen.....	15
Miten traumaattinen kokemus vaikuttaa lapseen?.....	15
Lapsen tai nuoren tukeminen kouluarjessa	17
Apuvälineitä lapsen tai nuoren tukemiseen	19

Tässä ohjeistuksessa termillä lapsi tai nuori tarkoitetaan alle 18-vuotiasta lasta.

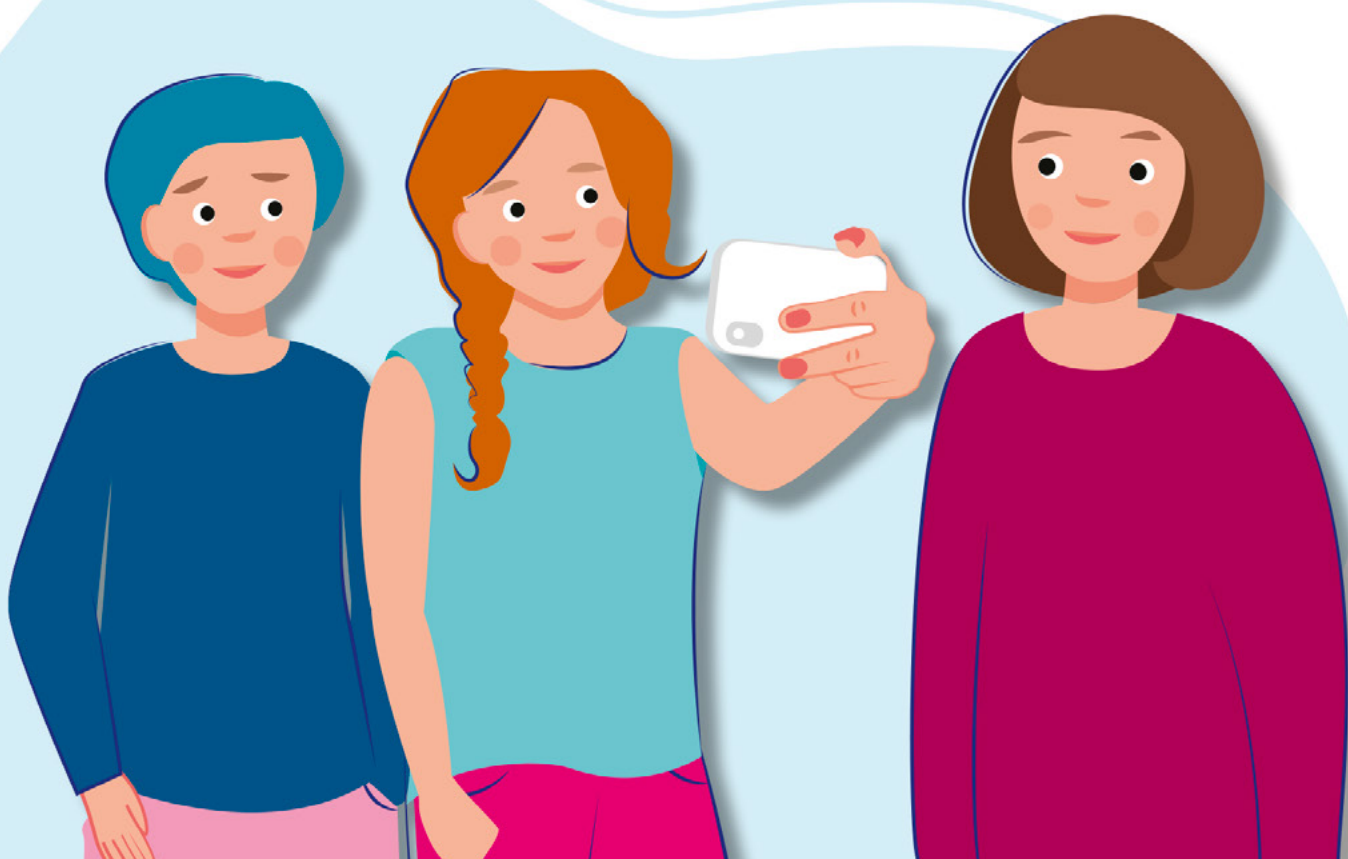
Lasten arki on yhä enenevässä määrin digitaalista. Erilaisilla digitaalisilla sovelluksilla ja palveluilla on tärkeä merkitys lasten arkisessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa niin ikätovereiden, vanhempien kuin muidenkin aikuisten kanssa. Lapsiin kohdistuva seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta koetaan usein vaikeaksi aiheeksi kohdata ja ottaa puheeksi. Jokaisen aikuisen vastuulla on kuitenkin tukea omalla toiminnallaan lapsen oikeutta tulla suojelluksi kaikissa ympäristöissä.

Jokainen aikuinen voi olla lapsen elämän kannalta tärkeä ja turvallinen aikuinen. Lasten parissa työskentelevillä tulee olla ajantasaista tietoa toimintatavoista seksuaalisen häirinnän, houkuttelun (*grooming*) ja seksuaaliväkivallan ilmetessä. Uhrilla ja hänen läheisillään on oikeus saada tarvitsemansa tuki ja apu tilanteessa. Lapsen kohdistuvaan seksuaaliseen häirintään tulee aina puuttua ja lasten parissa toimivalla ammattilaisella on velvollisuus ilmoittaa huolestaan ja lapsen avun tarpeesta. Epäily lapsiin kohdistuvasta seksuaalirikoksesta on aina ilmoitettava poliisille ja kunnan viranomaisille.

Lisätietoja Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuudesta

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5P25>

Lapsen arjessa toimivat aikuiset ja ammattilaiset ovat olennaisia lapsen hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmistajia. Suojellaan Lapsia ry:n ja Turvallinen Oulu -hankkeen yhteistyössä tuotettu ohjeistus tarjoaa virallisten ohjeistusten tueksi lisätietoa ja ohjeistusta käytännön tilanteisiin.

1. TERMINOLOGIAA

Seksuaalinen häirintä

Opetushallitus on tuottanut oppaan seksuaalisen häirinnän käsittelemiseen kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaassa kuvataan, mitä seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan ja miten yleistä lapsiin kohdistuva seksuaalinen häirintä on. Lisäksi oppaassa esitellään toimenpiteitä ja keinoja lapsiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseen ja puuttumiseen. [Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Seksuaalisen häirinnän osalta tulee huomioida, että kun se kohdistuu alle 16-vuotiaaseen lapseen tai alle 18-vuotiaaseen lapseen, ja jos tekijä on luottamus- tai auktoriteettiasemassa (kuten opettaja tai valmentaja) voi teko täyttää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tai sen yrityksen tunnusmerkistön.

Seksuaaliväkivalta

Lapsen kohdistuva seksuaaliväkivalta on laaja käsite, joka pitää sisällään hyvin eritasoisia lapsen kehon rajoja rikkovia tekoja. Teot voivat vaihdella leikinomaisesta koskettelusta painostamiseen, pakottamiseen ja fyysiseen ja henkiseen väkivallan käyttöön.

Seksuaalissävytteisten kuvien tai viestien lähettäminen – Sexting

Sexting:illä tarkoitetaan yhteisesti sovittuun ja osapuolten väliseen suostumukseen perustuvaa seksuaalissävytteisten kuvien, kuvataallenteiden tai viestien lähettämistä digitaalisen laitteen tai palvelimen välityksellä. Mikäli *sexting* ei perustu molemminpuoliseen suostumukseen, teot voivat täyttää rikoksen tunnusmerkistön.

Houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin – Grooming

Grooming, eli lapsen houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin, on moniulotteinen ilmiö. *Groomingilla* tarkoitetaan yleisesti aikuisen tai lasta huomattavasti vanhemman henkilön pyrkimystä houkutella lasta seksuaalisiin tekoihin. Tämä voi tapahtua esimerkiksi ottamalla yhteyttä lapseen tai luomalla luottamuksellisen suhteen lapseen. Tekijä voi olla lapselle entuudestaan tuttu mutta erityisesti verkkovälitteinen *grooming* tapahtuu usein lapselle tuntemattoman henkilön toimesta. Tekijä saattaa houkutella lasta osallistumaan seksuaalissävytteiseen keskusteluun digitaalisessa mediassa, välittämään itsestään intiimiä kuvamateriaalia tai pyrkiä tapaamaan lapsi kasvokkain. Tekijä saattaa myös äkillisesti säikäyttää lasta saattaen hänet hämmennyksen tilaan, jota hyödyntää seksuaalisen teon toteuttamiseksi. *Grooming* voi johtaa muihin rikoksiin, esimerkiksi kiristykseen (*sextortion*), tai muihin seksuaalirikoksiin (raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö). Verkkovälitteisessä houkuttelussa tekijä voi toimia joko omalla profiilillaan, tai tekeytyä valeprofiilin avulla toiseksi esimerkiksi samanikäiseksi lapsen kanssa.

Seksuaalisilla kuvilla kiristäminen – Sextortion

Sextortion, eli *sexual extortion*, tarkoittaa seksuaalisilla kuvilla kiristämistä. Tarkoituksena on saada lapsi esimerkiksi lähettämään seksuaalissävytteistä kuvamateriaalia kiristäjälle. Nykyteknologian kehittyessä tekijät hyödyntävät myös kuvanmuokkausohjelmia, joiden avulla he voivat manipuloida lapsen kasvot alastomaan kehoon ja kuvaa käyttämällä kiristää lapselta joko lisää seksuaalissävytteistä kuvamateriaalia tai rahaa.

2. AKUUTIN TILANTEEN HOITAMINEN

Jokaisella lasten ja nuorten parissa toimivalla ammattilaisella tulee olla etukäteen tietoa, miten toimia tilanteessa, jossa lapsi tai nuori kertoo seksuaalisesta häirinnästä, houkutelusta tai seksuaaliväkivallasta. Jokaisen aikuisen, joka havaitsee seksuaalista häirintää, epäilee tai saa tiedon lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta, tulee huolehtia, että asia viedään eteenpäin viipymättä. Etukäteen hankitut tiedot, kuten viranomaisten yhteystiedot, helpottavat akuutin tilanteen selvittämistä.

Kun saat tietoosi tapauksen tai epäilyn lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta

Kun lapsi tai nuori kertoo sinulle kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta

- Pyri aina rauhallisuuteen ja järjestä lapsen tai nuoren kuuleminen tilassa, jossa ei ole muita. Kuuntele myötätuntoisesti.
- Anna lapsen tai nuoren kertoa rauhassa omin sanoin, mitä on tapahtunut. Lapsen uskallus kertoa asiasta on suuri luottamuksen osoitus. Älä vie lasta seuraavalle ammattilaiselle, kuten rehtorille, kertomaan samaa tarinaa.
- Älä lupaa lapselle, että pidät asian salassa. Voit kuitenkin luvata, että teet parhaasi asian selvittämiseksi ja lapsen tukemiseksi.
- Älä tuo keskusteluun asioita, joita lapsi ei ole itse maininnut.
- Kerro, että sinun on helpompi auttaa lasta tai nuorta kun kirjoitat hänen kertomansa tarkasti ylös sana sanalta. Kirjaa ja dokumentoi tarkasti lapsen kertomus. (kts. ohje)
- Selitä lapselle hänen ikänsä ja kehitystason mukaisesti, mitä seuraavaksi tapahtuu ja kerro, että lapsi saa tilanteeseen tukea.
- Mikäli sinulla on syy epäillä rikosta, kerro rehellisesti lapselle, että velvollisuutesi on ilmoittaa asiasta poliisille ja lastensuojeluviranomaisille. Löydät täältä esimerkkipohjan, jonka avulla voit tehdä ilmoituksen epäilystä seksuaalirikoksesta poliisille:
https://thl.fi/documents/647345/2637086/Ilmoituslomake_lapseen+kohdistuneesta+rikos+ep%C3%A4ilyst%C3%A4+versio+2016.pdf/14047add-676e-4909-9f62-e64e68bae944
- Ota lapsen tai nuoren kertoma aina vakavasti. Kiitä lasta luottamuksesta ja siitä, että hän tuli kertomaan tapahtuneesta. Älä tuo esille omia mielipiteitäsi. Pyri pysymään mahdollisimman rauhallisena ja neutraalina.
- Muistuta lasta, ettei hän ole tehnyt mitään väärää.

Kun huoltaja kertoo sinulle epäilystään lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta

- Pyri aina rauhallisuuteen ja kuuntele myötätuntoisesti.
- Anna huoltajan kertoa rauhassa mitä on tapahtunut ja ota huoltajan kertoma vakavasti.
- Kerro, että sinun on helpompi edistää asioiden hoitamista, kun kirjoitat hänen kertomansa tarkasti ylös. Kirjaa ja dokumentoi tarkasti, mitä huoltaja sinulle kertoo.
- Kerro huoltajalle, mitkä ovat sinun velvollisuutesi, kun olet saanut tietoosi asian.
- Kerro huoltajalle, että asia otetaan vakavasti. Konsultoi tarvittaessa viranomaisia. Mikäli sinulla on syy epäillä lapseen kohdistunutta seksuaalirikosta, kerro, että sinulla on velvollisuus ilmoittaa asiasta poliisille ja lastensuojeluviranomaisille. Löydät täältä esimerkkipohjan, jonka avulla voit tehdä ilmoituksen epäilystä seksuaalirikoksesta poliisille:
https://thl.fi/documents/647345/2637086/Ilmoituslomake_lapseen+kohdistuneesta+rikos+ep%C3%A4ilyst%C3%A4+versio+2016.pdf/14047add-676e-4909-9f62-e64e68bae944
- Jos huoltaja kertoo sinulle epäilyistään lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta lapsen tai nuoren ollessa paikalla on tärkeää keskeyttää huoltaja ja järjestää kuuleminen siten, ettei lapsi ole paikalla. Jatkossakin on hyvä ohjeistaa vanhempaa, ettei hän puhu epäilyistään lapsen kuullen mahdollisten viranomaisten jatkotoimien turvaamiseksi.

Jos lapsen tai nuoren intiimi kuva on jollakin toisella henkilöllä

Jos lapsi tai nuori on huolissaan, että hänen intiimi kuvansa on vaarassa levitä hallitsemattomasti, esimerkiksi viestintäkanavissa tai netissä on tärkeä ohjeistaa lasta tai nuorta.

Lapsen tai nuoren on tärkeä lähettää viesti kuvan hallussapitäjälle, esimerkiksi: *"Sinulla ei ole oikeutta säilyttää kuvaani tai videotani, eikä jakaa sitä kenenkään kanssa. Haluan, että poistat kuvani tai videoni".* Halutessa viestiin voi lisätä tarkempia tietoja kuvamateriaalista kuten esimerkiksi *"joka otettu x.x.xxxx jonka lähetin sinulle x.x.xxx"*) Selkeän viestin lähettäminen kuvan tai videon poistamiseksi on tärkeää. Viesti kannattaa myös säilyttää mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten esimerkiksi ottamalla siitä kuva.

Miten toimia, jos saat tietosi, että lapsen tai nuoren alastonkuva on levinnyt digitaaliseen mediaan?

- Pysy rauhallisena ja muistuta lasta, että kaikille asioille voidaan tehdä jotain. Tärkeintä on vahvistaa lapsen turvallisuudentunnetta (Kts. Henkisen tuen kolme pilaria s. 9).
- Jos lapsen tai nuoren alastonkuva on levinnyt digitaaliseen mediaan, ota siitä kuvakaappaus.
- Mikäli epäilet rikosta, tee asiasta rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus. Oulussa ammattilaisella on mahdollisuus konsultoida poliisin konsultaationumeroa. Muista, että ilmoitukseen riittää "syy epäillä". Poliisin tehtävä on selvittää, täyttääkö tapahtunut rikoksen tunnusmerkistön ja kuulustella asianomaisia. Mikäli epäilet kyseessä olevan nuorten välinen yhteiseen suostumukseen perustuva sexting, konsultoi lastensuojelua tai poliisia. Löydät täältä esimerkkipohjan, jonka avulla voit tehdä ilmoituksen epäilyistä seksuaalirikoksesta poliisille:
https://thl.fi/documents/647345/2637086/Ilmoituslomake_lapseen+kohdistuneesta+rikos+ep%C3%A4ilyst%C3%A4+versio+2016.pdf/14047add-676e-4909-9f62-e64e68bae944
- Jos epäilet tai saat tietosi, että lapsen alastonkuva tai -kuvat kiertävät mahdollisesti esimerkiksi ikätovereiden suljetuissa viestiryhmissä, vaadi, että kuvamateriaalin saaneet poistavat sen välittömästi.
- Lapsille ja nuorille on tärkeä kertoa, että alaikäisen alastonkuvaa tai videota hallussaan pitävä sekä levittävä nuori voi syyllistyä rikokseen (sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan hallussapitolevittäminen, yksityisyyttä loukkaavan tiedon levittäminen, kunnianloukkaus). Tämänkaltaiset tapahtumat voivat johtaa pahimmillaan siihen, että intiimiä kuvamateriaalia levittävät henkilöt joutuvat vahingonkorvaukselliseen tai rikosoikeudelliseen vastuuseen.
- Muistuta myös, että alaikäisestä salaa otettu kuvamateriaali, joka on kuvattu esim. pukeutumis- tai saniteettitiloissa voi täyttää salakatselun tunnusmerkistön ja näin myös rikoksen tunnusmerkistön.
- Tilanne herättää usein voimakkaita tunteita kaikissa asianomaisissa ja niistä on hyvä keskustella.
- Konsultoi matalalla kynnyksellä poliisia ja sosiaalityön ammattilaisia sekä alueesi terveydenhuollon ammattilaisia.
- Muista, että jos lapsi tai nuori kertoo sinulle kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta, hänen tavoitteenaan on saada tukea ja apua. Opettajasta voi luonnollisesti tuntua, että tehdessään viralliset ilmoitukset lastensuojeluun ja poliisille, hän rikkoo lapsen luottamuksen. Opettaja kuitenkin tukee ja suojelee lasta parhaiten noudattamalla virallisia ohjeistuksia ja lakia.

Esimerkkikysymyksiä ammattilaisille

Huolen herätessä lapsesta tai nuoresta:

- *Mitä sinulle kuuluu?*
- *Onko sinulle tapahtunut jotain sellaista, mistä aikuisen olisi hyvä tietää?*
- *Onko sinulla huolia?*

Suosittelavia kysymys- ja kommenttityyppejä:

Kysy yksi avoin kysymys kerrallaan ja anna lapselle aikaa ja tilaa vastata.

Avoimet kysymykset:

- *Kerroit, että XXX – Mitä sitten tapahtui?*
- *Mitä sitten tapahtui?*
- *Onko vielä muuta, mitä haluaisit kertoa?*

Keskustelua helpottavat:

- *"Ahaa", "Joo", "Mmm",* toistetaan lapsen sanomaa.

Kuuntele ja anna lapsen kertoa rauhassa asiansa loppuun asti. Älä keskeytä ja kysy vain tarvittaessa selkeyttäviä kysymyksiä:

- *Ymmärsinkö oikein, että XXX?*
- *Mitä tarkoitat, kun sanoit, että XXX?*

Vähennä lapsen kokemaa syyllisyyttä ja häpeää

- Usko mitä lapsi kertoo
- Kuuntele enemmän, puhu vähemmän
- Muista, että intiimin kuvan ilman lupaa levittänyt on aina vastuussa teosta
- Vältä miksi-kysymyksiä, ne lisäävät lapsen kokemaa syyllisyyttä ja häpeää
- Ota turvataidot ja ohjeistukset intiimien kuvien ottamisesta ja jakamisesta puheeksi vasta akuuttivaiheen jälkeen, kun lapsella on rauhallisempi mieli asian suhteen. Akuuttivaiheessa lapsi ei välttämättä kykene ottamaan vastaan tietoa. Ohjeistus voi myös lisätä lapsen syyllisyyden tunnetta: "Minun olisi pitänyt tietää, että tällaisessa tilanteessa on toimittava näin". Voit hyödyntää kaupungille laadittua turvataitokasvatuksen opetusmateriaalia turvataidoista puhuessa.
- Ryhmämuotoinen turvataitokasvatus heti akuuttien tilanteiden jälkeen voi aiheuttaa syyllisyyttä tai häpeää uhrille. On tärkeää, ettei uhria linkitetä kaikille tarjottavaan turvataitokasvatukseen. Tässä on hyvä käyttää harkintaa, niin ajankohdan kuin laajuuden suhteen.
- Muista, että lapsella saattaa olla monenlaisia ajatuksia ja tunteita tapahtumaan liittyen

Lapsilla on oikeus tietoon

Henkinen tuki koostuu 3 pilarista

- 1 Lämpimästä läsnäolosta
- 2 Rauhoittamisesta
- 3 Ikätasoisesta tiedon annostelusta

Suojellaan Lapsia
Protect Children

3. ILMOITTAMINEN ERI TAHOILLE

Ilmoitusvelvollisuus

Huomioithan, että laki velvoittaa sinua ilmoittamaan epäilysi lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta poliisille ja lastensuojeluun:

- Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki (417/2007) 1 §).
- Laki velvoittaa mm. kaikkia lasten kanssa työskenteleviä ja toimivia tahoja ilmoittamaan epäillyt lapseen kohdistuneet seksuaalirikokset aina poliisille ja lastensuojeluun (Lastensuojelulaki (417/2007) 25§ 3 momentti) Lisätietoa täällä: [Velvollisuus ilmoittaa poliisille - Lastensuojelun käsikirja - THL](#).

Lisäksi opettajan on viipymättä ilmoitettava kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos epäilee, että lapsi on hoidon ja huolenpidon tarpeessa, tai elää kehitystään vaarantavissa olosuhteissa tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen arviointia (Lastensuojelulaki (417/2007) 25§ 1 momentti).

Poliisi:

- Lähtökohtaisesti lapseen kohdistuva seksuaalirikosepäily on aina ilmoitettava välittömästi poliisille ja lastensuojeluun. Akuutissa tilanteessa soita hätänumeroon **112**.
- Lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä poliisi tekee tarvittaessa aina yhteistyötä terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Somaattiset tutkimukset ja niistä saatavat lausunnot ovat tutkinnan ja uhrin oikeuksien kannalta tärkeitä ja siksi on tärkeä konsultoida poliisia matalalla kynnyksellä.
- Esimerkkipohja, jonka avulla voit tehdä ilmoituksen epäilystä seksuaalirikoksesta poliisille: https://thl.fi/documents/647345/2637086/Ilmoituslomake_lapseen+kohdistuneesta+rikos+ep%C3%A4ilyst%C3%A4+versio+2016.pdf/14047add-676e-4909-9f62-e64e68bae944

Sosiaalipäivystys:

- Jos lapsen tilanne vaatii kiireellistä arviointia, tee lastensuojeluilmoitus soittamalla Oulun sosiaali- ja kriisipäivystykseen numeroon **044 703 6235**. Lähtökohtaisesti lapseen kohdistunut väkivalta ja seksuaaliväkivalta on aina akuuttitilanne, joka tulee ilmoittaa viipymättä poliisin lisäksi myös lastensuojeluun.
- Muissa ei-kiireellisissä tapauksissa lastensuojeluilmoitus tehdään www.ouka.fi/huoli -sivuston kautta.
- Sosiaaliviranomaiset hoitavat tilannetta eteenpäin. Koulun työntekijän tehtävä on olla luotettava aikuinen, ei asiantutkija. Anna viranomaisille kaikki tieto mitä sinulla on, sillä se auttaa lasta.

Ilmoituksen saatuaan viranomaiset ottavat vastuun tilanteen eteenpäin viemisestä. Seksuaaliväkivaltaepäilyihin liittyvät tutkimukset tehdään OYS:n lastentautien klinikalla ja yli 16-vuotiaille OYS:n Seri-tukikeskuksessa. Päivystävä Seri-hoitaja 24/7 puh. **050 5643 769**.

Esimerkki akuutista seksuaaliväkivaltapauksesta kahden oppilaan välillä:

- Ilmoita tapahtuneesta soittamalla hätänumeroon **112**.
- Poliisin tuloon asti on hyvä erottaa toisistaan mahdollinen uhri ja muut asianomaiset sekä silminnäkijät ja varmistaa, että kaikki asianomaiset oppilaat ovat koulun henkilökunnan valvonnan alla. Pyri huolehtimaan, etteivät asianomaiset ja mahdolliset silminnäkijät eli todistajat keskustele keskenään.
- Pyri suojaamaan rikospaikka mahdollisimman hyvin siihen asti, että poliisi saapuu.
- **Poliisi antaa jatko-ohjeet ja poliisi haastattelee asianomaisia.**
- Poliisia odottaessa noudata seuraavia perusohteita kuten:
  - Älä siivoa aluetta, jossa mahdollinen rikos tapahtui. Suojaa alue/huone/rakennus niin, että muilla ei ole sinne pääsyä.
  - Kaikki muut asiaan liittyvät esineet, joita voidaan käyttää todisteena, tulee pyrkiä pitämään koskemattomana.

Koulun sisäinen tiedottaminen poliisin ja lastensuojelun ohjeistuksen mukaisesti:

- Mikäli kyseessä on useita oppilaita koskeva tapaus, rehtori ja sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuusjohtaminen (Siku-Turjo) suunnittelevat tiedottamiseen liittyvät jatkotoimenpiteet viranomaisten ohjeistuksen mukaisesti.

4. HUOLTAJIEN TIEDOTTAMINEN

Huoltajien tiedottaminen tapahtuu yleensä viranomaisten kautta. Jos viranomaiset ohjeistavat koulun kriisiryhmän jäseniä ottamaan yhteyttä vanhempiin, se tulee tehdä mahdollisimman pian. Lapsen tai nuoreen kohdistuneen seksuaalirikoksen tai -epäilyn jälkeen koulun kriisiryhmän tärkein tehtävä on tukea oppilaan hyvinvointia ja opintojen tukemista.

Mikäli kyseessä on useita oppilaita koskeva tapaus, rehtori, yhdessä sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuusjohtamisen (Siku-Turjo) kanssa, suunnittelevat tiedottamiseen liittyvät jatkotoimenpiteet, kuten mahdollisen vanhemmille tiedottamisen koulun kautta, viranomaisten ohjeistuksen mukaisesti. Alla kirjepohjaesimerkki tapahtuneesta tiedottamiseen. Sisältöä voi muokata viranomaisten ohjeistuksen mukaisesti tapahtuneeseen sopivaksi. Tiedottaminen tapahtuu aina viranomaisten ohjeistuksen mukaisesti.

Seuraavat ohjeet voivat auttaa huoltajien kanssa kommunikoinnissa:

- Pysy rauhallisena ja ota huoltajan tunnereaktiot ja huoli vastaan.
- Kerro huoltajalle, mitä koulu on tehnyt asian suhteen, mitä ja kenelle tapauksesta on ilmoitettu. Noudata viranomaisten ohjeistusta (lastensuojelu tai poliisi) tiedottamisessa.
- Kerro huoltajalle, että hänellä on oikeus saada tukea Oulun sosiaali -ja kriisipäivystyksestä tai Rikosuhripäivystyksestä, jos kyseessä on vakava seksuaalirikos. Usein kriisissä olevalle henkilölle on helpompi, että hänelle järjestetään palvelu. Pyydä huoltajalta lupa yhteystietojen välittämiseen Oulun sosiaali -ja kriisipäivystykseen tai Rikosuhripäivystykseen, josta huoltajaan ollaan yhteydessä.
- Jos lapsen huoltaja on epäiltynä rikoksesta, konsultoi viranomaisia ja noudata tarkasti heidän antamia ohjeita.

Huoltajille lähetettävää materiaalia

Joissain tilanteissa on tarpeellista viestiä tapahtuneesta oppilaiden huoltajille. Tämä osio sisältää esimerkin kirjepohjasta huoltajille. Koulun kriisiryhmä voi muokata ja täydentää kirjeen sisältöä tapaukseen sopivaksi yhdessä asiaa hoitavien viranomaisten kanssa. Kirjeen ohessa on hyvä lähettää huoltajille myös tietoa niistä lapsen oireista ja merkeistä, jotka viittaavat mahdolliseen lisätuen tarpeeseen.

Lapsen oireilu, joka viittaa mahdolliseen lisätuen tarpeeseen

Lapsen tai nuoren muuttuneeseen käyttäytymiseen ja erilaisiin psyykkisiin oireisiin on luonnollisesti aina syytä kiinnittää huomiota, mutta oireilun taustalla voi tilanteesta riippumatta olla monia syitä, ja asiaa on siksi syytä lähestyä avoimesti tutkien.

Huom! Oireet itsessään voivat olla normaalia ikätasoon kuuluvaa käyttäytymistä, mutta lapsen käyttäytymiseen liittyvä äkillinen ja voimakas muutos on usein merkki lisätuen tarpeesta. On erittäin tärkeää kuitenkin muistaa, että lapsen vaikeat kokemukset eivät automaattisesti aiheuta oireilua ja osa lapsista ei oireile näkyvästi ulospäin.

Alle 5-vuotiaat lapset:

- Muutos aikaisempaan toimintoon tai käyttäytymiseen, taantumisen (esim. peukalon imeminen, yökastelu, voimakas pimeään pelkääminen, eroahdistus ja korostunut aikuiseen takertuminen).

6–11-vuotiaat lapset:

- Korostuneen haasteellinen tai aggressiivinen käyttäytyminen.
- Äärimmäinen vetäytyminen tai sulkeutuminen.
- Keskittymisvaikeudet ja koulunkäynnin ongelmat.
- Nukkumisongelmat ja painajaiset.
- Psykosomaattiset vaivat, joista yleisimpiä ovat lapsilla mahakipu tai päänsärky.
- Muut merkittävät ja äkilliset käytöksen muutokset aiempaan verrattuna.

12–17-vuotiaat lapset:

- Opintoihin liittyvien suoritusten heikkeneminen tai lisääntyneet poissaolot.
- Nukkumiseen liittyvät ongelmat ja painajaiset.
- Riskialtis käytös.
- Lisääntyneet ongelmat ystävien ja ikätovereiden kanssa, vetäytyminen ja sulkeutuminen.

Kirjepohja

Hyvät Huoltajat,

Osa teistä voi jo olla tietoisia viimeaikaisista tapahtumista koulu yhteisössämme.

Tietoomme on tullut epäily yksityisyyttä loukkaavan kuvan/videon/ laittoman alaikäisen alastonkuvan leviämisestä oppilaiden keskuudessa.

Kuvamateriaali liittyy koulu yhteisömmme oppilaisiin/ Kuvamateriaali ei liity koulu yhteisömmme jäseniin, mutta...

Tietoomme on tullut epäily **seksuaaliväkivallasta/vakavan rikoksen epäily** koulu yhteisömmme **jäsentä/jäseniä** kohtaan. **Tapauksen epäilty ei ole koulu yhteisömmme kuuluva henkilö/ Tapauksen epäilty on koulu yhteisömmme kuuluva henkilö, mutta....**

Alle 18-vuotiaasta lapsesta otettu alastonkuvan hallussapito, sen tallentaminen digitaaliselle laitteelle tai sen **tahallinen levittäminen** esimerkiksi digitaalisten viestintäkanavien välityksellä voi täyttää rikoksen tunnusmerkistön. 15 vuotta täyttänyt nuori on rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan, mutta myös alle 15-vuotiaat lapset ja nuoret voivat joutua vahingonkorvaukselliseen vastuuseen alaikäisen alastonkuvien levittämisestä ja siitä aiheutuvan haitan korvaamiseksi. Jokaiselle rikoksen tuomitulle henkilölle tulee tuomiosta myös rikosrekisterimerkintä (Rikosrekisterilaki (770/1993) 2§ 1 momentti).

Kaikkien koulun oppilaiden yksityisyys ja turvallisuus on meille ensisijaisen tärkeää. Tapauksesta on ilmoitettu viranomaisille, jotka suorittavat parhaillaan tarkempia tutkimuksia ja tarjoavat tukea ja apua. Työskentelemme heidän kanssaan tiiviissä yhteistyössä taataksemme koulumme oppilaiden turvallisuuden. Lisäksi koulumme kriisiryhmä tai oppilashuoltoryhmä tukee asianomaisia oppilaita koulunkäynnin turvaamiseksi.

Seksuaaliväkivalta-/väkivalta-/xxx tapahtuman jälkeen, lapset tai nuoret tarvitsevat usein tavallista enemmän tukea ja huomiota huoltajiltaan. Koulumme puolesta oppilailta ja huoltajilta on mahdollisuus... **(luettele koulun omat tukitoimet)**

On täysin normaalia, että lapsi tai nuori reagoi epänormaaliin tilanteeseen. Lapsi tai nuori kokee usein monenlaisia tunteita ja voi oireilla traumaattisen tapahtuman jälkeen. On myös yhtä normaalia, että lapsi ei oireile ollenkaan vaikeidenkaan kokemusten jälkeen. Reaktio vaikeisiin kokemuksiin on aina yksilöllinen. Oireet ja merkit lisätuen tarpeesta ovat kirjeen liitteenä. On hyvä muistuttaa lasta yllä mainituista koulun tukipalveluista, jos niihin on tarvetta.

Toivomme, että keskustellette myös kotona avoimesti lapsenne tai nuorene kanssa koulu yhteisömmme viimeaikaisista tapahtumista ja niistä aiheutuvista ajatuksista ja tuntemuksista. Aikuinen voi mallintaa keskustelua sanoittamalla omia tunteitaan tapahtuneeseen liittyen. Myös piirtäminen, maalaaminen ja leikkiminen ovat usein pienemmälle lapselle puhumista helpompi tapa kertoa tuntemuksistaan. Huoltajien on tärkeä muistuttaa lapsia pysymään viranomaisilta ja koulusta saaduissa faktoissa ja näin suojamaan asianomaisia väärin huhujen aiheuttamilta ongelmilta ja mielipahalta.

Jos olet huolissasi oman lapsesi tai nuoresi hyvinvoinnista, ota yhteyttä Oulun perheneuvonnan neuvonta- ja ajanvaraus maanantaista perjantaihin kello 10–12 p. **040 650 6014**.

Rikosuhripäivystys tarjoaa myös maksutonta tukea p. **116 006**.

Oulun alueen sosiaali- ja kriisipäivystys antaa tukea ja neuvoja p. **044 703 6235**.

Ystävällisin terveisin,

---

5. PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA VARAUTUMINEN

Edellä mainituissa tilanteissa tuettaviin oppilaisiin kuuluvat niin uhrit, tekijät kuin myös ne oppilaat, jotka ovat silminnäkijöitä tai todistajia tai tapaus on muuten vaikuttanut heihin.

Käytännön keinoja oppilaiden tukemiseen

- Sinun velvollisuutesi on olla turvallinen ja rauhallinen ammattilainen ja varmistaa kouluarjen jatkuminen mahdollisimman turvallisena.
- Hanki tietoa traumaattisen tapahtuman lapselle aiheuttamista mahdollisista oireista ja reaktioista. Lapsen oireillessa hae hänelle tukea oppilashuoltoryhmästä. Oppilashuoltoryhmä arvioi ulkopuolisen lisätuen ja palveluiden tarpeen.
- Koulun oppilashuollon on tärkeä tehdä yhteistyötä poliisin ja lastensuojelun kanssa oppilaan hyvinvoinnin ja koulunkäynnin turvaamiseksi koko rikosprosessin ajan.
- Koulun tulee järjestää tarvittaessa tukea myös kaikille koulun ammattilaisille, joita tapaus koskettaa.

Miten traumaattinen kokemus vaikuttaa lapseen?

Posttraumaattinen stressi on reaktio, jossa keho ja mieli on joko alivireänä tai ylivireänä, aiheuttaen usein uni- vaikeuksia, keskittymisvaikeuksia, mieleen tunkeutuvia mielikuvia traumaattisesta tapahtumasta, painajaisunia sekä välttelemiskäyttäytymistä. Kyseessä on luonnollinen reaktio traumaattisen kokemuksen jälkeen, mutta sen kesto vaihtelee yksilöllisesti. Useimmilla reagointi lievittyy noin parissa viikossa. Mikäli reagointi jatkuu tai pitkittyy, tarvitsee lapsi tai nuori ammattilaisten tilanteen arviointia ja mahdollista tukea. Myös huoltajille ja muille lapsen läheisille voi traumaattinen tilanne tuottaa samankaltaisia oireita ja reaktioita. Meillä jokaisella on omanlaisemme "sietoikkuna"-tila, jonka vallitessa kehossamme ja mielessämme on hyvä, turvallinen olo. Silloin myös esimerkiksi oppiminen tapahtuu parhaiten. Tämän yläpuolella on ylivireystila ja alapuolella alivireystila. Traumaattisen kokemuksen jälkeen lapsen "sietoikkuna" voi kaventua, ja hänellä voi olla vaikeuksia pysyä tai päästä takaisin tällaiseen rauhalliseen, mutta vireään olotilaan.

Lapsen arkinen tapa ajatella, esimerkiksi "maailma on turvallinen paikka" voi myös usein muuttua. Hän voi nähdä ihmiset manipuloivina ja epäluotettavina. Lapsella tai nuorella voi ilmetä kielteistä ajattelua, toivottomuutta ja toiminnan vaikeuksia. Tämä voi näkyä lapsen leikissä, unessa ja pienillä lapsilla eroahdistuksen lisääntymisessä tai aikuiseen takertumisessa. Lapsi tai nuori voi olla passiivinen ja vetäytyvä tai ärtynyt ja kiukkuinen.

Lapsella voi myös ilmetä seuraavanlaista käyttäytymistä:

- Hermostuneisuutta, huolia tai pelkoja, itkuherkkyyttä, kiukkukohtauksia, sekä yleistä ahdistuneisuutta. Lapsella voi olla myös voimakkaita perheenjäseniin liittyviä pelkoja, huolia ja ahdistusta.
- Lapsi voi hetkellisesti menettää mielenkiinnon asioihin, joista yleensä pitää. Mieleen tunkeutuvat traumaattiset muistot ovat yleisiä erityisesti uni-valvetilan vaihtuessa; nukahtamaan mentäessä tai herätessä. Mieleen tunkeutuvia muistoja voi tulla lapsen mieleen myös päivisin.
- Lapsi voi säpsähdellä tai reagoida voimakkaasti tavallisiinkin ääniin tai asioihin, jotka muistuttavat traumaattisesta tapahtumasta. Lapsen mieliala voi vaihdella nopeasti. Hän voi olla haluton leikkimään tai olla korostuneen herkkä tai ärtyisiä.

Lapset tai nuoret reagoivat kokemaansa seksuaaliseen häirintään, houkutteluun ja seksuaaliväkivaltaan yksilöllisesti. Joistakin lapsista tai nuorista tulee hyvin vetäytyviä ja arkoja sosiaalisissa tilanteissa, kun taas toiset voivat olla vihaisia ja aggressiivisia. Osa lapsista ei oireile näkyvästi millään tavoin, kun taas toiset voivat vaatia paljon huomiota. Lapsi tai nuori saattaa reagoida voimakkaasti vain tietyissä tilanteissa, erityisesti silloin kun jokin tilanne tai arkipäiväinen asia tai esine muistuttaa heitä tapahtumasta. Tällaisia ärsykeitä kutsutaan traumamuistuttajiksi. Ne voivat liittyä esimerkiksi henkilöön, esineeseen, hajuun, väriin tai muuhun ärsykkeeseen, joka muistuttaa lasta kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivalta. Lapsi ei välttämättä ole itsekään täysin tietoinen kaikista traumamuistuttajista ja tunnetilat voivat tulla täysin yllättäen.

Lapsiin kohdistuvilla seksuaalirikoksilla on kielteinen yhteys lapsen tai nuoren kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja hoitamattomina ne vaikuttavat usein aikuisikään asti. Lapsuudessa koettu seksuaaliväkivalta loukkaa lapsen tai nuoren fyysisiä ja psyykkisiä rajoja ja on usein yhteydessä myöhempiin ongelmiin ihmissuhteissa. Seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneella lapsella tai nuorella voi olla myös haasteita omien rajojen asettamisessa, eivätkä he aina tunnista eivätkä osaa arvioida tilanteiden riskejä. Traumaattinen tapahtuma on hoitamattomana usein yhteydessä mielenterveyden häiriöihin, joista yleisimmät liittyvät ahdistukseen, masennukseen, päihdehäiriöihin sekä traumaperäisiin stressihäiriöihin.

Tulee myös muistaa, että verkkovälitteiset seksuaalirikokset ovat usein lapselle tai nuorelle aivan yhtä haitallisia ja aiheuttavat varsin samankaltaisia oireita ja häiriöitä kuin fyysisesti kasvokkain tehty seksuaaliväkivalta. Teot ovat lapselle tai nuorelle aina vahingollisia, mutta on myös tärkeä huomioida yksilöllisyys toipumisprosessissa. Selviytyminen ja toipuminen ovat vahvasti yhteydessä lapsen yksilölliseen resilienssiin, eli psyykkiseen palautumiskykyyn. Hyvällä, oikea-aikaisella ja vahvaan tieteelliseen näyttöön pohjautuvalla hoidolla on merkittävä yhteys lapsen toipumiseen ja niinpä on tärkeää turvata tarvittaessa lapselle moniammatillinen tuki.

Lapseen kohdistunut seksuaalirikos ja siihen mahdollisesti liittyvä pitkä oikeusprosessi aiheuttavat lapselle usein pitkäkestoista traumaattista stressiä, jonka on todettu heijastuvan kielteisesti lapsen tai nuoren keskittymis- ja oppimiskykyyn. Oppilashuollon moniammatillisen tiimin on tärkeä varmistaa seksuaaliväkivaltaa kokeneelle lapselle varhainen tuki ja apu mahdollisten koulunkäyntiin heijastuviin haasteiden ja ongelmien minimoimiseksi.

Lapsen tai nuoren tukeminen kouluarjessa

Kun lapsi on käynyt läpi traumaattisen kokemuksen ja oireilee, on luonnollista, että opettaja haluaa tukea ja auttaa lasta. Opettajan tehtävänä ei kuitenkaan ole toimia terapeuttina vaan hänen tehtävänsä on varmistaa, että koulupäivä muodostuu osaksi lapsen tai nuoren turvallista arkea. Opettajan tulee aina noudattaa virallisia ohjeistuksia ilmoitusvelvollisuudesta ja toimia virallisten ohjeistuksien mukaisesti. Esimerkiksi lapsen intiimien kuvien tai alastonkuvien levitessä hallitsemattomasti verkkoon, opettaja voi antaa yleisiä ohjeita oppilaille ([sivu 8](#)). Lapsen alastonkuvien poistaminen digitaalisesta mediasta on haastavaa ja vaatii usein laajaa yhteistyötä niin viranomaisten kuin muiden tahojen, kuten verkkoalustojen ylläpitäjien, kesken. Opettajan rooli kuvamateriaalin osalta on toimia [sivun 8](#) ohjeistuksen mukaisesti. Opettajan tulee myös varmistaa, että lapsi saa koulusta oppilashuollon palveluita sekä ohjauksen tarvittavaan moniammatilliseen tukeen.

Voit tukea seksuaalista häirintää, houkuttelua (grooming) ja seksuaaliväkivaltaa kokenutta lasta tai nuorta seuraavilla tavoilla:

- **Etene lempeästi ja osoita ymmärrystä lapsen tilannetta kohtaan.** Lapset ja nuoret haluavat aitoa empatiaa opettajilta ja hyväksyvätkin sen vain sellaisena, aitona.
- **Ylläpidä selkeät ja turvalliset arjen rajat.** Voit helpottaa ja keventää lapsen koulutyön määrää. On kuitenkin tärkeää, että lapsen koulupäivä pysyy mahdollisimman ennallaan, pitäen sisällään tutut säännöt ja rutiinit, sillä se lisää turvallisuuden tunnetta ja auttaa keskittymään sen hetkiseen elämään.
- Koulussa on omat vaatimuksensa ja rutiinit on hyvä säilyttää. **Oppilaan tulisi kuitenkin tietää, että hän voi pitää tauon, jos tuntee itsensä uupuneeksi tai ahdistuneeksi.** Käy keskustelua oppilaan kanssa ja säädä opetus ja vaatimukset sellaisiksi, joihin oppilas kykenee sillä hetkellä. Se, mihin oppilas kykenee traumaattisen kokemuksen jälkeen, on hyvin yksilöllistä. Voi ilmetä esim. passiivisuutta, keskittymisvaikeutta tai myös tavanomaiseen koulusuoritukseen kykenemistä.
- Traumaattinen kokemus voi vähentää lapsen elämänhallinnan tunnetta, joten voit tarjota **vaihtoehtoisia keinoja tuttujen rutiinien tekemiseen**, esim. "haluatko tehdä tämän työn parityönä vai yksin rauhallisessa tilassa?" Näin toimimalla annat lapselle kokemuksen, että hän voi edelleen päättää joistakin asioista itse.
- **Voit tukea lasta tai nuorta rauhoittumisessa**, esimerkiksi tarjoamalla rauhallisen tilan, jota lapsi voi käyttää [\(lisätietoa s. 20\)](#) tai opettamalla rauhallista palleanhengittämistä.
- Osoita, että välität kysymällä huomaavaisesti ja säännöllisesti ajan myötä, kuinka lapsi voi tai miten hänellä menee. On tärkeää, että olet kiinnostunut oppilaasta ja näet hänet kokonaisuutena eikä tilanteen uhrina. **Älä kuitenkaan nosta koulupäivän aikana esiin, äläkä kysele lapselta mahdollisesta traumaattisesta tapahtumasta**, ellei lapsi tai nuori puhu siitä spontaanisti itse.
- Jos lapsi tai nuori puhuu kokemuksistaan, **tee selväksi, että seksuaaliväkivalta ei ole koskaan lapsen syytä.** Ohjaa lapsi kahdenkeskeiseen keskusteluun. Ota lapsen kertoma ja tunteet vastaan, kuuntele, ole läsnä ja näytä, että välität. **Sinun ei käytännössä tarvitse tehdä muuta kuin osoittaa lapselle, että kuuntelet ja ymmärrät, toistamalla hänen sanomansa ja huomioimalla lapsen tunteet.** Älä lisää omia tulkintoja tilanteesta esim. arvaamalla miltä jokin kokemus tuntuu lapsesta tai mitä lapsi ajattelee. **Odota, että lapsi kertoo itse, sillä hänen kokemuksensa ja tunteuksensa voivat poiketa täysin oletuksistasi.** Lisää tietoa reflektioivasta kuuntelemisesta [s. 21](#).
- **Tunteista puhuminen voi auttaa**, vaikka käsittelyssä olevat tunteet eivät liittyisikään suoraan traumaattisiin kokemuksiin. Auta lasta tunteiden tunnistamisessa, nimeämisessä ja säätelemisessä. Ymmärrä lapsen erilaisia tunteita ja reaktiota. Hyväksy ja normalisoi ne lapselle. Piirtäminen, maalaaminen, tanssiminen ja leikkiminen ovat vaihtoehtoisia tapoja ilmaista tunteita ja ajatuksia. Hyviä konkreettisia vinkkejä ja työkaluja [sivulla 20](#).
- Lapsen kokema seksuaalinen häirintä, houkuttelu tai seksuaaliväkivalta heijastuvat usein kielteisesti lapsen itsetuntoon. Niinpä **on tärkeä sisällyttää koulupäivään aktiviteetteja, jotka tukevat lapsen itsetuntoa.**
- Luo toivoa oppilaalle. Tapahtunutta ei voi poistaa, mutta lapsi voi saada apua toipumiseen.

Apuvälineitä lapsen tai nuoren tukemiseen

Rauhallinen hengittäminen

1. Aukaise kätesi niin, että tilaa jää sormiesi väliin.
2. Ota käyttöösi toisen käden etusormi
3. Aloita peukalon vierestä ja kuljeta etusormeasi hitaasti peukaloa pitkin ylöspäin ja hengitä samalla hitaasti nenän kautta sisään.
4. Kun saavut peukalon päähän, aloita uloshengitys hitaasti nenän tai suun kautta samalla kun kuljetat etusormeasi alas peukalon toista puolta pitkin.
5. Toista tämä jokaisen sormen kohdalla.

Ajattelun apukäsi

Ajattelun apukäsi on kognitiiviseen terapiaan perustuva psykologisen ensiavun menetelmä, jonka voi tarjota lapselle avuksi traumaattisen tai vaikean kokemuksen jälkeen. Siihen kuuluu kuusi vaihetta, jotka auttavat lasta tunnistamaan erilaisia tunteita ja niihin liittyviä kielteisiä automaattisia ajatuksia. Ajattelun apukäsi kannustaa myös miettimään vaihtoehtoisia ajatuksia ja toimintatapoja. Tavoitteena on, että arjen elämästä tulee helpompaa, kun lapsi oppii itse ohjaamaan ajatuksiaan ja hallitsemaan tekojaan voimakkaiden tunteiden aikana. Tätä menetelmää lapsi voi käyttää niin koulussa kuin kotonakin.

Ajattelun apukäden opettamisesta löytyy tarkempia ohjeita Oulun kaupungille laaditusta 3.-4. luokan tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaalista.

Ajattelun apukädestä lisätietoja: <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/151/alya-tunteet--apukasi-lasten-tunnetaitojen-vahvistamiseen>

Isot tunteet tulevat ja menevät

Isot tunteet tulevat ja menevät on käännös kanadalaisesta lastenkirjasta *Big Feelings Come and Go*. Kirja on suunniteltu auttamaan perheitä, joiden lapsilla on tunteiden säätelyn vaikeutta ja jotka kärsivät posttraumaattisesta stressireaktiosta. Kirjaa voidaan hyödyntää myös kliinisessä työssä osana traumatisoituneiden lasten hoitotyötä tai esimerkiksi lastensuojelussa. Isot tunteet tulevat ja menevät- kirjan voi lukea yhdessä lapsen kanssa tai lapsi voi lukea sen itsenäisesti. Ohjeet, harjoitteet ja kysymykset on laadittu siten, että ne helpottavat lasta isojen tunteiden aiheuttamien reaktioiden ja tunteiden tunnistamisessa ja sanoittamisessa aikuiselle. Tarinaan luotu toisto edistää lapsen mahdollisuutta muistaa oppimaansa paremmin.

Lisämateriaalia ja tietoa

<https://suojellaanlapsia.fi/aineistopankki/>

Rauhallinen tila

Lapselle on hyvä tehdä selväksi, että jos koulupäivän aikana tulee hetkiä, jolloin lapsi tarvitsee omaa tilaa tai aikuisen tukea, on hänellä helposti tällainen saatavilla. Sovi lapsen kanssa, että hänellä on mahdollisuus käyttää luokan ulkopuolella olevaa sovittua tilaa ”rauhottumispaikkana”. Tila voi olla mahdollisuuksien salliessa esimerkiksi oppilashuollon järjestämä tila. Oppilashuollon järjestämään tilaan voi tulostaa tietoa ja ohjeistusta sisältäviä julisteita. Katso [Isot tunteet tulevat ja menevät suojellaanlapsia.fi/aineistopankki](https://suojellaanlapsia.fi/aineistopankki/). Mielen ollessa ahdistunut, visuaaliset kuvat ovat tehokkaampia kuin teksti. Riippuen lapsesta ja hänen kyvystään käyttää tällaista tilaa asianmukaisesti, voitte sopia sen käyttöön liittyvät pelisäännöt. Lapsi voi esimerkiksi ottaa 10 minuutin tiimalasin mukaansa ”rauhottumispaikkaan” ja kun aika tästä tiimalasista on loppunut, on hänen palattava takaisin luokkaan. Voitte myös sopia signaalin, jonka lapsi voi antaa lähtiessään luokasta merkinä siitä, että hän tarvitsee aikuisen apua.

Refleктоiva kuunteleminen

Traumaattisista kokemuksista puhuminen ei yleensä ole helppoa uhreille, eikä se välttämättä tue toipumisprosessia. Jos lapsi kuitenkin itse kertoo sinulle tapahtumista, tärkeintä on, että luot rauhallisen ajan ja paikan kuuntelemiselle ja olet aidosti läsnä. Se, että turvallinen aikuinen kuuntelee, osoittaa empatiaa vaikeita kokemuksia kohtaan ja antaa lapselle huomiota on tärkeintä. Jos haluat, voit käyttää seuraavia refleктоivan kuuntelemisen ohjeita avuksi, kun vastaat lapselle.

1. Aloita lause tunnustelemalla, että olet ymmärtänyt asian oikein esim. *Kuulostaa siltä, että... , Kuulinko oikein että..., Ymmärsinkö oikein että...*
2. Lisää tunteen tunnistaminen seuraavaksi (jos se on lapsen olemuksesta tai puheista selkeästi luetavissa) esim. *Ymmärsinkö oikein, että.....sinua pelottaa..., ...olet tuntenut olosi hämmentyneeksi... tai sinulla on yksinäinen olo...*
3. Toista lopuksi, mitä lapsi sanoi esim. *Ymmärsinkö oikein, että sinua pelottaa ... koska näit kuvan netissä, ... koska jokin eilisessä muistutti sinua aikaisemmista vaikeista kokemuksista tai ...aina kun olet yksin kotona.*

Sinun ei tarvitse tehdä muuta kuin osoittaa lapselle, että kuuntelet ja ymmärrät toistamalla hänen sanomansa ja huomioimalla hänen tunteensa asiaan liittyen. Älä lisää omia tulkintoja tilanteesta esim. arvaamalla miltä jokin kokemus tuntuu lapsesta tai mitä lapsi ajattelee. Odota, että lapsi kertoo itse, sillä hänen kokemuksensa ja tunteuksensa voivat poiketa täysin oletuksistasi.

Voit myös lisätä empatialauseita kuten:

- *Kuulostaa, että sinulla on ollut tosi vaikea viikonloppu.*
- *Huomaan ilmeestäsi, että tästä asiasta puhuminen on vaikeaa, mutta voit aina puhua siitä meille aikuisille täällä koulussa.*
- *Kaikki tämä epävarmuus on varmasti tosi raskasta.*
- *Hyvä että puhuit asiasta. Se vaatii rohkeutta. Tiesithän, että sinä et ole tässä syyllinen. Et ole tehnyt mitään väärää. Voit aina puhua meille aikuisille asiasta koulussa.*

Digiturvataidot

Luokan kanssa on hyvä ottaa digiturvallisuuteen, kuten kuvien jakamiseen, liittyvät ohjeet kertaukseen. Olisi tärkeä myös pitää säännöllinen (esim. kerran viikossa tai kuukaudessa) tuokio luokassa, jonka aikana lapset tai nuoret voisivat esittää digiturvallisuuteen liittyviä kysymyksiä tai kertoa kokemuksistaan opettajalle. Tämän voi tehdä esimerkiksi luokassa olevan kysymyslaatikon avulla, johon oppilaat voivat jättää anonyymisti kysymyksiä tai kommentteja. Avoin, salliva ja keskusteleva ilmapiiri luokassa helpottaa lapsen avautumista digiturvallisuuden liittyvistä huolista.

TOIMIJA	PUHELINNUMERO	SÄHKÖPOSTIOSOITE
YLEINEN HÄTÄNUMERO	112	
SOSIAALI- JA KRIISIPÄIVYSTYS	044 703 6235	
SIVISTYS- JA KULTTUURIPALVELUJEN TURVALLISUUSJOHTAMISEN TIIMI TURJO		
Sivistys- ja kulttuurijohtaja Mika Penttilä	044 703 9012	mika.penttila@ouka.fi
Valmiuspäällikkö Mikko Nissinen	040 687 6784	mikko.nissinen@ouka.fi
Turvallisuusasiantuntija Jari Haapalainen	044 703 9313	jari.haapalainen@ouka.fi
Työsuojeluasiantuntija Jussi Alikoski	050 364 7318	jussi.alikoski@ouka.fi
Suunnittelija Kimmo Kääriäinen	044 703 5386	kimmo.kaariainen@ouka.fi
Opiskeluhuollon palvelupäällikkö Tuula Takalo	044 703 9670	tuula.takalo@ouka.fi
Työterveyshuolto PIHLAJALINNA	010 312 011	
TEHOSTETTU NUORISOTYÖ		
Monikulttuurisen nuorisotyön koordinaattori Sari Lahdenperä	044 703 8245	sari.lahdenpera@ouka.fi
Nuorisotyön koordinaattori Sanna Lakso	044 703 8264	sanna.lakso@ouka.fi
Seurakunnan erityisnuorisotyöntekijä Anja Saukkomaa	040 574 7119	anja.saukkomaa@evl.fi
YHTEYSTIETOJA ALUEITTAIN		
Lukiotiimi		
Lukiojohtaja Pekka Fredriksson	044 703 9015	pekka.fredriksson@ouka.fi
Opiskelijahuollon palveluvastaava Annika Karvinen	040 610 6344	annika.karvinen@ouka.fi
Toisen asteen ammatillisen koulutuksen tiimi		
Opiskeluhuollon palveluvastaava Emma Heikura	040 632 6595	emma.heikura@ouka.fi
Pohjoinen alue		
Aluepäällikkö Pirjo Koret	044 703 5335	pirjo.koret@ouka.fi
Oppilashuollon palveluvastaava Johanna Rytilahti	040 563 7664	johanna.rytilahti@ouka.fi
Alueellisen nuorisotyön palveluvastaava Petri Koukkari	044 703 8288	petri.koukkari@ouka.fi
Keskinen alue		
Aluepäällikkö Leena Sankilampi	050 341 3980	leena.sankilampi@ouka.fi
Oppilashuollon palveluvastaava Tiia Maikkula-Moilanen	044 703 9043	tiia.maikkula-moilanen@ouka.fi
Alueellinen nuorisotyön palveluvastaava Teemu Vähä	044 703 8284	teemu.vaha@ouka.fi
Eteläinen alue		
Aluepäällikkö Harri Kauppinen	050 341 4221	harri.kauppinen@ouka.fi
Oppilashuollon palveluvastaava Kaisa Kangas	044 703 9659	kaisa.kangas@ouka.fi
Alueellisen nuorisotyön vastaava Mari Pietikäinen	044 703 8289	mari.p.pietikainen@ouka.fi
Itäinen alue		
Aluepäällikkö Pasi Mäkikyry	0400 100 088	pasi.makikyry@ouka.fi
Oppilashuollon palveluvastaava Mirja Korkala	050 361 6578	mirja.korkala@ouka.fi
Alueellinen nuorisotyönvastaava Nina Granat	044 703 8291	nina.granat@ouka.fi
MUUT TOIMIJAT/ KOLMAS SEKTORI		
Oulun kriisikeskus	044 3690 500	
Mannerheimin Lastensuojeluliiton lasten ja nuorten puhelin	116 111	
Suomen mielenterveysseura valtakunnallinen kriisipuhelin	010 195 202	
Kirkon palveleva puhelin	010 190 071	
Rikosuhripäivystys	116 006	
Tyttöjen talo / johtaja	0400 263 845	
Poikien talo	044 726 1264	

Suojellaan Lapsia
Protect Children

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

